

мадянства для в'їзду в Україну» // Офіційний вісник України 1999 р. 30.04.1999. №15. 7. Наказ Державного комітету у справах охорони державного кордону України від 24.12.2001р. № 773. // Офіційний вісник України 2002 р. 25.01.02. №2. Ст. 77. 8. Постанова Кабінету міністрів України від 5.08.1998р. № 1238 «Про затвердження Положення про прийом іноземців та осіб без громадянства на навчання до вищих навчальних закладів»// Офіційний вісник України 1998р. 20.08.98. №31.

Надійшла до редколегії 12.11.07

К. Ю. Мельник

Злочинність студентської молоді: причини, умови, профілактика

Сьогодні ми є свідками доволі складних процесів становлення державності нашої країни, коли правляча еліта не може дійти згоди стосовно форми державного правління, державного устрою, зовнішньополітичних пріоритетів тощо. Такий стан справ не може негативно не впливати на соціально-економічну ситуацію в країні.

Як відомо, сьогодні основними проблемами соціально-економічного розвитку України є бідність і безробіття. Так, на початок 2007 р. рівень бідності в Україні становив 28%. За даними звіту Всесвітнього банку «Бідність в Україні» (оновлений звіт від 24 червня 2007 р.) у першому півріччі 2007 р. (вперше з 1998 р.) бідних людей у країні стало більше на 1,7%. У той час як протягом 2001–2005 рр. відбувалося скорочення рівня бідності на 3%–6%.

Як зазначалося в Стратегії подолання бідності, затвердженій Указом Президента України від 15 серпня 2001 р. № 637, головними причинами виникнення та поширення бідності є зменшення рівня зайнятості населення, зростання рівня безробіття, низький рівень оплати праці та пенсійного забезпечення, заборгованість із заробітної плати і соціальних виплат. Так, за даними державної служби зайнятості на її обліку на 1 січня 2007 р. перебувало 0,8 млн незайнятих громадян, які шукали роботу. Офіційного статусу безробітних на зазначену дату набули 97,3% незайнятих громадян. Однак це тільки верхівка айсбергу, оскільки в Україні не всі, хто не має роботи та шукає її, перебувають на обліку в державній службі зайнятості. Таке становище справ у літературі називають «незарєстрованим безробіттям». Також доволі значна кількість громадян України змушена працювати неповний робочий час та отримувати, відповідно, неповну заробітну плату, тобто мова йде про «часткове безробіття».

Високий рівень вищезазначених видів безробіття в Україні демонструють дослідження Міжнародної організації праці. Наприклад, у 1995 р. співвідношення показників обсягів реєстрованого безробіття до розрахованих за методологією Міжнародної Організації Праці становили 8,8%, у 1996 р. – 17,6%, у 1997 р. – 27,3%, у 1998 р. – 34,1%, у 1999 р. – 43,5%, у 2002 р. – 45%.

Викликає певне занепокоєння велика кількість безробітної молоді в Україні. Так, доля молоді в загальному складі офіційно зареєстрованих безробітних в Україні перевищує 30%. Такий високий відсоток молодіжного безробіття обумовлюється, передусім, тим, що багато професій, відповідно до яких здійснюється навчання молоді у вищих навчальних закладах, є незатребуваними ринком праці. У зв'язку з цим близько половини випускників змінюють свою професію, навіть не попрацювавши за обраною спеціальністю.

Таким чином, сьогодні доволі багато молодих людей відчувають все більш глибоке розчарування через неможливість повною мірою брати участь у житті суспільства та держави, належним чином забезпечувати себе та свою сім'ю. Це змушує їх шукати засоби, які допоможуть уникнути тяжких переживань. Як відомо, серед таких засобів лідирує алкоголь та наркотики.

Гостро постала проблема молодіжної злочинності. Так, сьогодні приблизно кожний третій злочин в Україні скоюється молодого людиною у віці до 25 років. Здавна найбільш часто вчинюваними молоддю протиправними діями були крадіжки, грабежі, розбої, хуліганство, зґвалтування, заволодіння транспортним засобом без мети розкрадання. Нині цей перелік поповнився вимаганням, шахрайством, злочинами, пов'язаними з незаконним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин.

Злочини, що скоюються молоддю, як правило, характеризуються більшою зухвалістю, агресивністю, жорстокістю, ніж злочини, вчинені дорослими. В останні роки мають місце наростаючі тенденції до автономізації злочинності молоді від злочинності дорослих. Це, у свою чергу, породжує все більш різноманітні антисоціальні об'єднання молоді. Усе частіше виникають зіткнення інтересів злочинних груп молоді і дорослих у зв'язку з контролем за виробництвом і збутом наркотиків, заняттям проституцією тощо.

Серед молоді можна виділити таку специфічну соціально-демографічну групу, як студенти. Її специфічність проявляється в тому, що, на відміну від інших груп молодого покоління, особи, які представляють вказану групу, в більшості своїй вже соціально і професійно визначилися. Вони спрямовують свої зусилля на оволодіння знаннями не тільки заради власного саморозвитку, але і з метою досягнення особистого кар'єрного успіху. Однак, як і серед будь-якої категорії молоді, серед студентів є також і особи, які так чи інакше порушували закон. Одразу слід зазначити, що злочинність студентів нічим не відрізняється від злочинності інших категорій молоді. У той же час вважаємо за доцільне уважніше придивитися до причин та умов скоєння студентами злочинів.

Стаття 53 Закону України «Про вищу освіту» визначає студентів як осіб, які в установленому порядку зараховані до вищого навчального закладу і навчаються за денною (очною), вечірньою або

заочною, дистанційною формами навчання з метою здобуття певних освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівнів. Отже, сучасні студенти – це переважно молодь юнацького віку і початку ранньої дорослості. Адже у вищих навчальних закладах I та II рівнів акредитації навчаються 15–19-річні особи, а в закладах III та IV рівнів – переважно 17–22-річні.

Юність, підкреслював І. С. Кон, характеризується як певний період зрілості, що завершується статевим дозріванням людини, диференціацією розумових здібностей, розширенням кола пізнання, вибором професії, різнобічністю інтересів. У цей період відбувається інтенсивне формування системи цінностей (особистий світогляд, життєві позиції, смисложиттєві орієнтації, цілісний образ «Я», готовність до саморозвитку, до самонавчання тощо).

Сьогодні в умовах докорінної зміни ціннісних орієнтацій, коли соціалістична мораль з її пріоритетом загального інтересу над інтересом окремої особистості канули у вічність, а в моральній складовій практично всіх сфер життя українського суспільства спостерігається занепад, молода людина може вибрати неправильний вектор ціннісних орієнтацій, який в кінцевому рахунку може призвести до порушення нею як загальноприйнятих, так і правових норм.

Оцінюючи систему цінностей сучасного молодого покоління, соціологи констатують зниження ціни людського життя в його очах. Зменшується значення в системі життєвих цінностей молоді сумлінної праці. Бере верх потреба «робити гроші» за будь-яку ціну, переважає стиль життя, у якому ризик і задоволення чергуються з емоційно-психологічними розрядками.

Не останню роль у розхитуванні моральних устоїв молоді відіграють сьогодні засоби масової інформації й особливо телебачення. Так, навіть безперечна біблійна заповідь «Не вбий» набула трохи іншого відтінку у світлі насичення сучасного кінематографа і телебачення сценами насильства та жорстокості. Це призводить до того, що вбивство в сприйнятті молодих людей стає щоденністю, оскільки і на екранах, і в житті вони зіштовхуються з розгулом злочинності, з безліччю трупів і бандитів, яких іноді навіть романтизують.

Сьогодні молодь прагне самостійності у всіх сферах, зокрема в матеріальній. Цьому певною мірою сприяє поширеність в Україні платної вищої освіти. Так, певна частина студентів уже з перших курсів поставлена в умови, коли необхідно заробляти кошти на власне навчання. А це, звичайно, тягне за собою вихід з-під опіки батьків та посилення відчуття незалежності. Такий стан у віці, коли людина ще по-справжньому не сформувалася, дає також відчуття свободи, яке нею далеко не завжди адекватно розуміється.

Наслідком цього є та сама «розкутість», що призводить до порушень правових норм.

Нерідко студенти скоюють злочини під впливом свого оточення. Так, під час навчання у вищому навчальному закладі молода людина перебуває не тільки у сфері формальних відносин, які пов'язані з виконанням навчальних програм. Іншою, не менш важомою для студента сферою відносин є неформальна, яка пов'язана з його становищем серед однолітків.

Обидві сфери відносин, у яких перебуває молода людина, здійснюють абсолютно різний вплив на формування його особистості і поведінки. Формальна структура покликана допомогти студенту одержати вищу освіту, вибрати професію й опанувати її, підготуватися до трудового життя. Стосовно неформальної структури, то вона, як правило, спрямована на задоволення потреби студента в спілкуванні. Знайшовши для себе референтну групу, молода людина дуже дорожить своїм становищем у ній. Однак часто вона не може критично осмислити ситуацію. Груба сила, цинізм, нахабність, знущання над слабшими, що пропонує йому така група, сприймаються як еталон поведінки.

Доволі часто «каталізатором» скоєння студентами злочинів виступають алкоголь, наркотики та психотропні речовини.

Не останнє місце серед причин та умов скоєння студентами злочинів посідають недоліки сімейного виховання. Так, у достатньо великій кількості українських сімей панує байдуже ставлення батьків до дітей, жорстокість стосовно них, пияцтво. Крім цього, проблему сімейного виховання загострює великий відсоток неповних сімей. У них, як правило, весь тягар виховання дитини та забезпечення сім'ї засобами до існування лежить на матері. І нерідко замість того, щоб займатися дитиною, одинока мати змушена шукати додатковий заробіток. Недоотримуючи батьківської уваги і відчуваючи себе непотрібними родині, діти починають шукати контакти на вулиці і переносять негативний досвід і накопичену озлобленість на оточуючих.

Як відомо, одним з найважливіших напрямків боротьби зі злочинами взагалі та зокрема в студентському середовищі є профілактика. Так, ще К. Маркс писав: «Мудрий законодавець попередить злочин, щоб не бути змушеним карати за нього».

З огляду на вищезазначене вважаємо, що сьогодні існує необхідність у прийнятті Державної комплексної програми профілактики злочинності серед студентської молоді на 2008-2012 рр. Переконані, що основними напрямками профілактичної роботи в рамках цієї програми повинно стати:

- налагодження взаємодії і координації діяльності вищих навчальних закладів, правоохоронних органів, державних органів щодо молодіжної політики, молодіжних і студентських громадсь-

ких організацій щодо профілактики злочинності серед студентської молоді;

- створення в кожному навчальному закладі атмосфери нетерпимості до порушників дисципліни;

- встановлення певних обмежень щодо трансляції програм, фільмів та іншої телевізійної продукції, яка пропагує насильство та жорстокість;

- активізація роботи зі студентами в сфері правового виховання;

- здійснення роботи з культивування здорового способу життя;

- створення студентських правоохоронних формувань;

- проведення моніторингових досліджень умов проживання студентів;

- створення умов у вищому навчальному закладі для реалізації творчого потенціалу студентів;

- залучення засобів масової інформації до формування у молоді високих моральних якостей, громадської активності, зразків правомірної поведінки, нетерпимості до правопорушень тощо;

- створення в межах вищих навчальних закладів підрозділів правової та психологічної допомоги студентам.

Список літератури: 1. Подолання бідності в Україні розглядається як основа досягнення усіх стратегічних цілей // www.kmu.gov.ua/control/publish/printable_article?art_id=94814202 – 15к 2. У першому півріччі 2007 року (вперше з 1998 року) бідних людей у країні стало більше на 1,7% // observer.sd.org.ua/news.php?id=12365 – 27к 3. Доходи населення і ринок праці // Праця і зарплата. 2007. №4. 4. Пазюк О., Пономарьова О. Проблеми безробіття в Україні // Україна: аспекти праці. 2004. №2. 5. Криминология: Учеб. / Под ред. В. Н. Бурлакова, Н. М. Кропачева. СПб., 2002. 6. Кон И.С. Открытие «Я». М., 1978. 7. Фаустова Э.Н. Проблемы девиантного поведения в студенческой среде // Аналитические обзоры по основным направлениям развития высшего образования. 2005. №12. 8. Пирожков В. Ф. Законы преступного мира молодежи (криминальная субкультура). Тверь, 1994. 9. Курс криминології: Особлива частина: Підруч.: У 2 кн. / М.В.Корнієнко, Б. В. Романюк, І. М. Мельник та ін.; За заг. ред. О. М.Джужи. К., 2001. 10. Мотринєць І. М. Проблеми девіантної поведінки молоді в умовах демократизації українського суспільства: Питання теорії та практики. Львів, 1994. 11. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. 2-е изд., Т.1. М., 1955.

Надійшла до редакції 23.10.07